

ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІТНЬОГО ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Ключові слова: відпочинок, оздоровлення, табір, Гай-парк, організація дозвілля, виховання, традиції, обряди, легенди.

У статті розкрито досвід організації дитячого літнього відпочинку галицькою вчителькою Іванною Петрів на теренах рідної землі та еміграції (Канада), організації дозвілля, що було покликано сприяти вихованню дітей у патріотичному дусі, розв'язання проблеми телебачення і його вплив на дитячу свідомість.

Конвенцією ООН про права дитини, ратифікованою Верховною Радою України, проголошено, що діти мають не тільки особливі потреби, а й громадські, політичні, соціальні, культурні та економічні права. Одним із найважливіших стратегічних завдань нашої держави в забезпеченні соціального захисту дитинства є реалізація їх права на оздоровлення та відпочинок. Дехто думає, що під час відпочинку дитина може досхочу сидіти перед телевізором, видлежуватися у ліжку до полудня, вештатися вулицями, ходити без контролю старших, – одним словом “свобода”. Однак краще всього цей напрям роботи реалізується через літні оздоровчі табори.

Дитячі та юнацькі табори часто вважаються новим тягарем наложеним на дітей, примусом, поневоленням. Такі погляди керуються справжнім добром дитини, чи тільки виправдовують недбальство батьків (вихователів), своє незацікавлення потребами дитячого та юнацького віку, чи надмірне піклування, “хухання”, чи може тільки простий егоїзм, а може й скупість?

Тому основна увага приділялася формуванню і вдосконаленню у молоді таких рис, які б дозволили їм збагачувати культурні здобутки рідного народу. Однак представники педагогіки відносно менше уваги приділяли проблемі органічного зв'язку у процесі позашкільного виховання елементів загальнолюдського й національного. Особливу увагу позашкільному вихованню

під час літніх канікул приділяла галицька вчителька Іванна Петрів. Частіше всього практикувалася організація так званих “півосель”, які, на відміну від “осель”, передбачали тимчасове перебування дітей під наглядом вихователів. Найпростішою формою півосель мали бути зустрічі дітей з кількох родин. Місцем такої зустрічі – один або кілька разів на тиждень – рекомендували міський парк, приватний двір, чи під час негоди, звичайну кімнату. Дітей підбирали приблизно одного віку в групу по 4-6; а якщо їх було більше і різновікові, то організовувалися декілька груп; кожену групу брала під опіку одна з матерів. Програму зустрічей матері обговорювали завчасно і підбирали необхідне обладнання: іграшки, плакати, книжки, спортивні знаряддя [4].

Також влаштовувалися далекі прогульки за місто, різні забави в самому місті, купання тощо. “Діти готовилися показати своїм родичам чи опікунам, як сходяв їм час на півоселях і який хосен із них осягнули” [1]. Такі зустрічі, сходи, хоч і вимагають праці батьків, але приносять велику користь, бо діти вчаться, пізнають щось нове, збагачують знання рідної мови, обряди, традиції.

Вже в еміграції (1958 р.) Іванна Петрів згадувала літні канікули з дітьми 1926 року на рідній Україні в селі Верхрата неподалік залишків “Монастиря”. “Що за краса! Чи треба шукати поетичних місць аж за кордонами? Таки підбоком, бо недалеко Львова, ось тут, на тих хребтах львівсько-томашівського розточа, ніким ніколи не відкриті закутини” [10, 156]. Кожний ранок діти з вихователями підіймалися на ці руїни монастиря: “Ранком, коли сонце піднімалося вгору, його проміння так дивно заломлювалося на цих каменюках, що вони прибирали різні краски... Старі сосни виблискували живичними червоно-жовтими пнями й надавали ще більше мальовничості й поезії нашому пантеонові” [10, 157]. Діти дізнавалися різних легенд про дану місцевість монастиря та його загадковості, що надавало набожного настрою, спокою і вдоволення в їхні серця. В результаті опитування місцевого населення діти дізналися, що це місце вважається святим, бо “якось і моторошно, й солодко людині на серці в цьому місці. Як горе людину притисне, чи біда, чи слабкість, іде туди, посидить, помолиться і легше стане” [10, 158]. Крім того довідалися, що на цьому пагорбі з’являлася Свята на Успення

тільки дітям три дні поспіль. Таким чином, діти відпочиваючи, набирали сили для душі та серця.

Умови життя підростаючого покоління у повоєнні часи (це стосувалося не тільки українських дітей) висунули на порядок денний проблему, яка не існувала десятиліттями раніше. Це – телевізор і його вплив на дитячу свідомість. Колись для галицьких педагогів (і у тому числі для Іванни Петрів) такої проблеми просто не існувало. Тепер же телевізійна “хвороба” почала розповсюджуватись зі страшенною силою, і робити вигляд, що її не існує, стало просто неможливим. Особлива складність для українських дітей полягала в тому, що передачі, природно, йшли англійською мовою, а по змісту вони аж ніяк не сприяли утвердженню українського менталітету. Як не дивно, деякі батьки тільки раділи з того, що діти за допомогою телебачення менше їм заважають і не потребують багато уваги. Іванна Петрів передавала, наприклад, такі думки однієї українки, що мешкала в Канаді: “Важно, що я маю спокій, можу вийти із хати навіть на кілька годин. Вони можуть і пів дня сидіти непорушно перед екраном. Кажу вам, телевізія це ідеальний винахід” [5].

Звичайно, ця (та й не тільки ця) проблема не могла залишитись поза увагою досвідченої вчительки, яка переймалася всіма проблемами вільного часу українських дітей на чужині. Щоби принаймні зменшити негативний вплив оточуючого середовища Петрів, використовуючи досвід створення вакаційних (канікулярних) осель для дітей у рідному галицькому краї, започаткувала у Гай-Парку в Торонто вакаційну півоселю, яка користувалася великим успіхом, про що вона з великим задоволенням писала у статтях, надрукованих в газеті “Наша мета” [7, 8].

Ця робота мала велике значення не просто для організації дозвілля. Вона була покликана сприяти вихованню дітей у патріотичному дусі. Оселя передбачала цілодобове перебування дітей у таборах; а півоселя давала можливість дітям на ніч повертатися додому. Півоселі були на початку експериментом, але експериментом дуже вдалим. Не так просто було переконати громадянство, в першу чергу батьків, в доцільності існування півосель. Там, за

словами І. Петрів, “кожних десятеро дітей мало свою виховницю й помічницю... в поблизьких двох школах діти користали безплатно з критих водних басейнів, де діставали кожного дня півгодинні лекції плавання. Харч приносили з дому”. Дуже важливо, що під час перебування в півоселі мовою спілкування була рідна – українська. І хоча серед дітей були й такі, які не знали її, “по двох тижнях вони вже розуміли приказу виховниць і співали пісеньки разом з усіми” [7].

Прошло декілька років, і такі півоселі для дітей стали традицією. Так, “у прекрасному торонтонському Гай Парку відбувається в часі вакацій уже четвертий з черги рік півоселя для тих дітей, які не мають змоги виїхати на цілі вакації поза місто”. Іванна Петрів постійно повторювала, що ”вулична атмосфера і нудьгування це найбільші вороги наших дітей, які шкодять і фізичному й духовному їхньому розвоєві” [8]. Такі табори були призначені для дітей віком від 5 до 14 років.

Велика робота І. Петрів у цій галузі дістала високу оцінку. Не випадково саме вона стала головою Виховної Комісії СФУЖО в Канаді. Ця Комісія намагалася “всякими способами допомогти нашим родинам у вихованні їхніх дітей”. Досвідчена вчителька ще у галицький період своєї діяльності постійно підкреслювала важливість організації дозвілля дітей під керівництвом вихователів за певною програмою. І в Канаді вона не припиняла свою роботу в цьому напрямку. “Півоселя гуртує дітвору в часі вакацій, де вона під фаховим проводом використовує своє дозвілля. Діти відповідно до віку поділені на гуртки. Кожний гурток начисляє десятеро дітей і має окрему гурткову опікунку...

Батьки можуть спокійно йти до своєї праці, віддаючи свої діти під опіку півоселі”.

Досвід півоселі “Зелений гай” в Торонто був для І. Петрів дуже важливим, бо він слугував прикладом, ”як можна при добрій волі причинитися до збереження наших дітей від некорисних впливів, як можна нашу дітвору призвичаїти до вживання української мови”. У програму занять таких півосель входили “спів, ручні роботи, природничі прогульки, теренові гри, навчання

пливання, теніс, мальовання, прогульки поза терен табору (музей, церкви, молочарні, пекарні)”.

На сучасному етапі розвитку держави необхідно дати їй можливість не тільки розуміти й користуватися готовими культурними здобутками, що їх відтворили попередні покоління, а й на їхній підставі творити нові. “Тому, – казав Я. Кузьмів, – виховання – це безупинне реалізування культурних вартостей у молодих одиниць, щоб вони були не тільки сприймачами, але і в майбутньому творцями більше вдосконалених, а то й нових культурних вартостей” [6, 192].

Результати анкетування Т. Завгородньої показали, що у вищих навчальних закладах на вирішення цього питання звертається недостатня увага як в аудиторній, так і позааудиторній роботі. І як результат у значної кількості майбутніх педагогів практично не сформована потреба у постійному розширенні свого кругозору, ознайомленні із творами літератури і мистецтва. Так, не змогли пригадати жодного прочитаного в останній час твору вітчизняного письменника 82 % студентів IV-V курсів. Про майстрів світового красном письменства годі вже й говорити. І це при тому, що педагог, як відомо, повинен постійно залучати дітей до читання, бо книжка – найважливіший засіб духовного становлення молоді. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок і про пасивність студентів в організації культурного відпочинку, в накопиченні знань в галузі вітчизняної та світової історії, мистецтва тощо.

На запитання: “Чи відвідували Ви цікаві історичні, культурні місця за час перебування у навчальному закладі?” 72 % студентів дали позитивну відповідь. Проте 60 % з них зазначили, що вони були на екскурсіях тільки в межах області, а 30 % – за її межами і, то при умові, що організаторами таких екскурсій були батьки або друзі, а не навчальний заклад. Тобто за роки навчання у вищому навчальному закладі майбутні вчителі практично не ознайолювалися з культурно-історичними місцями України, що, безперечно, не сприяло їх духовному становленню [2].

Досвід І. Петрів став надбанням широкого кола українських педагогів в Канаді. Так, у 1960 р. для батьків був організований цикл доповідей під загальною

назвою “Фронтом до дитини”, де слухачі були ознайомлені з “найновішими здобутками педагогіки та медицини”. Серед доповідачів була й Іванна Петрів, яка виступила на тему. “Діти, трудні для виховання з педагогічного боку”... [3].

Через декілька років, відбулася “Сесія для справ виховних дій жіночих організацій”, яка проходила в Торонто 10-11 грудня 1966 р. заходом Комісії Української Виховної Системи в Діаспорі і Виховної Рефентури СФУЖО. В президії зборів була І. Петрів [9].

У результаті доповідей та живих дискусій було схвалено резолюції, які з'ясовують виховні завдання і систему праці українських жіночих організацій. Особлива увага була присвячена виховній проблематиці української родини, матері, молоді, професійної освіти українського жіноцтва, ролі української жінки в громаді і зв'язкам (у виховній площині) з міжнародним жіночим рухом. Саме в такому напрямі й працювала Іванна Петрів в Канаді.

Література

1. Вакаційні півоселі // Світ дитини. – Львів, 1920. – 15 вересня. – С. 231.
2. Завгородня Т. Формування духовності майбутніх вчителів засобами вітчизняної та світової культур // Єдність національного і загальнолюдського у формуванні морально-духовних цінностей: Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2002. – С. 9-14.
3. Зелений З. Праця Об'єднання Українських Педагогів Канади в минулому. році (Звіт голови ОПУК на Загальних Зборах в дні 17.1.1960) // Наша мета. – 1960. – 20 лютого. – С.3.
4. І.П.-а. Малята й літні вакації // Наше життя. – 1965. – Липень-серпень. – С. 8.
5. ШЕТ. Розсипані діалоги // Наша мета. – 1962. – 15 грудня. – Ч. 51. – С. 3.
6. Кузьмів Я. Напрямі національного виховання (у скорочені) // Перший Український Педагогічний Конгрес (1935). – Львів, 1938. – С. 191-194. – С. 192.
7. Петрів І. Півоселя “Зелений Гай” в Торонті // Наша мета. – 1965. – 11 вересня. – С.3.
8. Петрів І. “Зелений гай” для наших дітей // Наша мета. – 1968. – 15 червня. – С.6.
9. Сесія для справ виховних дій жіночих організацій // Українка в світі. – 1967. – №1. – С.10.
10. Христя Денисика. Рідній землі – на спомин // Голос Христа Чоловіколюбця. – 1958. – № 9. – С. 156-158.

ORGANIZATION OF SUMMER REST OF CHILDREN: HISTORY AND CONTEMPORANEITY

Key words: *rest, making, camp, Guy-park, organization of leisure, education, traditions, ceremonies, legends healthy.*

In the article the experience of organization of child's summer rest is exposed by a Halician teacher Ivanna Petriv on the walks of native land and emigration (Canada), organizations of leisure, that was called to be instrumental in education of children in a patriotic spirit, decision of problem of television and his influence on child's consciousness.